Bible

Old Testament

Psalms

Arabic

PROGRAMM

DES

KÖNIGLICHEN GYMNASIUMS

EHINGEN

FÜR DAS SCHULJAHR 1879 AUF 1880.

I. DER XXII. PSALM IN DAS ARABISCHE ÜBERSETZT UND ERKLÄRT VON R. JEPHETH BEN ELI HA-BAÇRI. VON PROFESSOR THEODOR HOFMANN.

II. SCHULNACHRICHTEN VON RECTOR DR. SCHNEIDERHAHN.

TÜBINGEN,
DRUCK VON LUDWIG FRIEDRICH FUES
1880.

Programm Nr. 492.

ARABISCHE ÜBERSETZUNG UND ERKLÄRUNG

DES XXII. PSALMS

VON

R. JEPHETH BEN ELI HA-BAÇRI.

NACH HANDSCHRIFTEN VERÖFFENTLICHT UND INS DEUTSCHE ÜBERSETZT

VON

PROFESSOR THEODOR HOFMANN.

Nachstehendes Specimen der arabischen, von einem Commentar begleiteten Psalmenübersetzung des Karäers R. Jephet ben Eli aus Basra [1]) ist den Pariser Handschriften Fonds Hébr. 289 und 293 entnommen.

Als Haneberg im Jahre 1840 »über die in einer Münchener Handschrift aufbehaltene arabische Psalmenübersetzung des R. Saadia Gaon« schrieb, war die gleichfalls nach dem Urtext gefertigte Übersetzung von Saadia's Schüler und späterem Gegner R. Jephet noch nicht bekannt, da sie erst 1842 durch Salomo Munk aus Ägypten nach Paris kam. Im Jahre 1846 hat Bargès die beiden ersten Psalmen mit Commentar, 1861 die ganze Übersetzung ohne den Commentar herausgegeben.

Das Werk Jepheth's, der fast alle Bücher des Alten Testaments commentirt hat, ist nicht nur an und für sich, sondern auch wegen der häufigen, theilweise polemischen Bezugnahme auf andere Ausleger interessant.

Die Wahl des hier mitgetheilten XXII. Psalms rechtfertigt sich durch den hochbedeutsamen Inhalt desselben. Zugleich soll aber auch gezeigt werden, was aus dem Psalm unter der Auslegung des karäischen Rabbi wird.

Die Schreibweise des arabischen Textes ist die der Manuscripte, welche in karäisch-rabbinischer Schrift geschrieben sind. Der hebräische Text (in Quadratschrift) ist in dem einen Manuscript gar nicht, in dem andern in einer von der masorethischen bisweilen abweichenden Weise vokalisirt (z. B. שֶׁחֶר, זֶרֶע, תּוֹלֶעֶת für שַׁחַר, זֶרַע, תּוֹלַעַת, אַקְרָא, חַרְפַּת für אֶקְרָא, חֶרְפַּת, זָעְקוּ für זָעֲקוּ), andere Lesezeichen fehlen gänzlich.

Wer die Schwierigkeit des richtigen Verständnisses arabischer Manuscripte in hebräischer Schrift, wo überdies die diakritischen Punkte meistens fehlen, kennen gelernt hat, wird etwaige Fehler gerne entschuldigen.

Der Herausgeber.

1) Über ihn Bargès, R. Yaphet Ben Heli Bassorensis in librum Psalmorum Commentarii arabici Specimen (Paris 1846) in der Praefatio. Fürst, Geschichte des Karäerthums, dritter Abschnitt 17 ff.

מן תפסיר ספר תהלים

לר״ יפת בן עלי הבצרי

אלמזמור אלתאני ואלעשרון:

V. 1. לַמְנַצֵּחַ עַל־אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר מִזְמוֹר לְדָוִד׃

ללמסתחת עלי אילה אלפגר מגד לדוד:

ערף אלמדוון אן הדא אלמזמור קאלה דוד ברוח הקדש מערצא ען אילת השחר והם אלקום אלדין יכונון פי עת צרה וקד אבתדת אלעדנין [1] אלתי הי אול מבאדי אלישועה ודלך אנה כמא מן אלשחר נור יסטע מן גהה אלמשרק תם יזדאד אלי אן תטהר אלשמס אלי אלארץ כדאך כראב אלמכות וכצע בני קדר הו אול עלאמאת אלישועה ומן דלך אלוקת תדכל אלעדנין [1] והי ג׳ סנין ונצף וענד נהאיתהא ידכלון ישראל מן מדבר העמים [2] וישהרון אלסיף פי אעדאהם פתכון תלך אלמדה ממתלה באלפגר ופיהא יכבט אללה אלעאלם באפאתה וענהא קאל ובעתים ההם אין שלום ליוצא ולבא וגו״ [3] וכתתו גוי בגוי ועיר בעיר וגו״ [4] ופי תלך אלמדה יתור כלק מן ישראל לטלב אללה ומתלהם באלאילה אלתי תתור פי אלסחר פתטלב דכרהא כדאך יתורין ישראל מן נומהם וגפלהם ויטלבון רב אלעאלמין ויסלונה פי כלאצהם והלאך אעדאהם כמא סיביין פי תפסיר הדא אלמזמור:

V. 2. אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי׃

יא טאיקי יא טאיקי למא דא תרכתני וצרת בעיד מן מגותתי וכטב זיראני:

אפתתחו בלפטה אלי מן אגל אנהם בה יסתעינון ועליה יתכלון כקולה פי וסט אלמזמור אילותי לעזרתי חושה וקאלו אלי מכרר אמא לאנהם דכרו פי אלפסוק שיין אחדהמא עזבתני ואלתאני רחוק מישועתי ואמא לאנהם ארادו בה יא מן אנת קדימא אלי לאנך מעבוד אבאיי אלדין כלצתהם ואתכלו בך כקולה בך בטחו אבותינו [5] ואנת יא רב אלי פי הדא אלזמאן וקולה למה עזבתני יעני [6] תתרכני ביד אעדאיי וקולהם רחוק מישועתי יעני טאלת עליי אלמדה ואנא פי שדאיד מתואתרה וקולה דברי שאגתי יעני ואנא מע דאך אזיר כזיראן אלסבע ואצג כמא קאלו שאגתי מנהמת לבי [7] והדא ידל עלי אנה יצרך צראכא כבירא:

V. 3. אֱלֹהַי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֹא תַעֲנֶה וְלַיְלָה וְלֹא־דוּמִיָּה לִי׃

יא אלאהי אדעי נהארא ולא תגיב וארעי לילא ולא סכות לי:

ערף אנה יזיר באלליל ואלנהאר דאעיא אלי רב אלעאלמין וליס יגיה אלגואב והדא אלדעא הו מן אלצרות אלמתואתרה ודלך אנה קאל פי אלפסוק אלמתקדם למה עזבתני פרל דלך עלי אנה פי צרות וקולה אלהי אקרא יריד בה אקרא מן אלצרות וקולה רחוק מישועתי מענאה אנך לא תסרע אליי באלגואב פתכלצני מן אלצרות וקולה יומם ולילה ידל עלי אנה תחת אלאכטאר לילה ונהארה והדא הו ועיד אללה פי אלברית בבקר

---

1) Dan. 7, 25. 2) Ez. 20, 35. 3) II. Chron. 15, 5. 4) ib. 6. 5) V. 5. 6) Ms. יענכון
7) Ps. 38. 9.

תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר וגו״ [1] וליס קולה ולילה ולא דומיה לי אנה לא יסכת פי טרפאת אלליל ואלנהאר ואנמא יריד בה לא יעבר יום ולא לילה אלא והו יצ̇ג̇ פיהמא מן אלצרות:

V. 4. וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל:

ואנת יא רב קדוס ג̇אלס למדח ישראל:

נט̇ם הד̇א אלפסוק אלי אלפסוק אלמקדם הו אנה קאל יא רב למאד̇א תג̇יירת עאדתך עלינא נצרך ולא תג̇יבנא ואלד̇י ג̇רת עאדתך בה אנך קדוס במא תבטש באעדאנא פבמא תפרג̇ ענא נקדיש שמך וישתהר ד̇לך ענד אעדאך והד̇א הו מעני ואתה קדוש וקולה יושב תהלות ישראל מענאה אנך ראתב למדח ישראל אי ימדחונך עלי כ̇לאצהם פי כל אוקאת שדאידהם כקולה בכל צרתם לא צר וגו״ [2] ופי קולה יושב תהלות ישראל מעני והו אנה באלג̇לאס אלמלאזם אלד̇י לא יברח חתי כלמא כאן לישראל מסלה יג̇דונה והד̇א צ̇ד רחוק מישועתי:

V. 5. בְּךָ בָּטְחוּ אֲבֹתֵינוּ בָּטְחוּ וַתְּפַלְּטֵמוֹ:

בך אתכלו אבאנא וענד מא אתכלו פלתהם:

V. 6. אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלָטוּ בְּךָ בָטְחוּ וְלֹא בוֹשׁוּ:

אליך צרכ̇ו פאנפלתו בך אתכלו פלם יכ̇זו:

קולה בך בטחו ישיר בה אלי אלזמאן אלשופטים ואלמלכים אלד̇י כאן כלמא צ̇אק בהם ולג̇ו אמרהם אליה כמא קאל פי בעצ̇ה עשה לנו ככל הטוב בעיניך [3] פכאן ללוקת יקים להם מושיע ויכ̇לצהם כקולה ותתנם ביד צריהם ויצרו להם ובעת צרתם יצעקו אליך וגו״ [4] פי הד̇ין אלפסוקין קאל ג׳ דפעאת בטחו פאלאול ליערף אן אלמתכלין בה הם אבותינו ואעאדה ת̇אניה ליערף אנהם למא אתכלו אליה תכ̇לצו ואעאדה ת̇לאת̇ה ליערף אנהם לם יכ̇זו ענד אעדאהם או יכון אלפסוק אלאול עלי זמאן בעינה ואלת̇אני עלי זמאן אכ̇ר פכאנה וקת יכ̇לצהם באלתכלאן פקט ווקת אכ̇ר באלתכלאן ואלצראך פקאלת אילת השחר מא באלי יא אלאהי אנא אתכל בך ואצרך אליך כמא אתכל בך אבאנא וצרכ̇ו אליך ואג̇בת אלאיך וכ̇לצתהם פלם יכ̇זו ואנא לם תג̇יבני פענד ד̇לך צרת כ̇אזי מן מעירה אלנאס:

V. 7. וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ חֶרְפַּת אָדָם וּבְזוּי עָם:

ואנא מקאם אלדודה ולא אנסאן מעירה אלנאס ומחקור ענד אלשעב:

מת̇ל נפסה באלדודה לג׳ מעאני אחדהא אנהא אבדא פי אלתראב וכד̇לך הם ד̇ליליך אבדא ואלב׳ הו אן אלתולעת לא תודי אחד ואלכל יטאהא וכד̇לך אילת השחר יטאהא כל אחד והי ג̇יר מודיה ואלג׳ הו אנהא חקירה לא יפכ̇ר בהא וכד̇לך קאלת אילת השחר ובזוי עם ולהא קאל אללה אל תיראי תולעת יעקב [5] ותמאם אלפצל וקולה ולא איש יחתמל אנה יריד בה וליס אנא ענד אעדאיי ממן יטלב אללה מן יודיה ויחתמל איצ̇א וליס אחד יפכ̇ר פי חאלי וקולה חרפת אדם ישיר בה אלי אעדאה אלד̇ין ענד מא יבלג̇ו מראדהם פיה וידלוה יעירונה במא נזל בה ויקולון לה אין אלאהך אלד̇י תצרך אליה לא יסמעך כקולה ברצח בעצמותי חרפוני צוררי [6] וקולה ובזוי עם יחתמל אנה ושיר בה אלי רשעי ישראל פאשתכת אילת השחר מן מעירה אלאעדא ומן ג̇מע ישראל אלד̇ין יחקרונהא:

V. 8. כָּל־רֹאַי יַלְעִגוּ לִי יַפְטִירוּ בְשָׂפָה יָנִיעוּ רֹאשׁ:

כל נאט̇רייי יהזון פי יפתחון באלשפה ינודון אלראס:

עברת יפטירו יפתחון בשפתהם מת̇ל פוטר מים [7] אלד̇י מענאה פאתח טריק ללמא ואלג̇רץ̇ פי יפטירו בשפה יפקמון בשפתהם וקולה כל ראי יריד בה כל נאטריי ואנא פי אלבלא ולא מג̇ית̇ לי יהזון בי ויפקמון עליי פלד̇לך ג׳ אלפאט̇ פמעני ילעיגו לי הו קולהם בעץ̇ לבעץ̇ טא תרון הד̇א אלשקי אלבאיס כיף קד אטמע נפסה אן אללה יכ̇לצה ולא יצח מן טמעה שי ומעני יפטירו הו מא יתאכ̇לונה כיף יצלי ויצרך ויטלב ומעני יניעו ראש פהו תחריך אלראס עליי סביל אלשמאתה או יכון ינודון אלראס עליי רסם מתעג̇ב מן צאחבה אלד̇י יסתג̇הלה פי מא יפעלה:

V. 9. גֹּל אֶל־יְהוָה יְפַלְּטֵהוּ יַצִּילֵהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ:

---

1) Deut. 28, 67. 2) Jes. 63, 9. 3) Jud. 10, 15. 4) Neh. 9, 27. 5) Jes. 41, 14.
6) Ps. 42, 11. 7) Prov. 17, 14.

דחרג אלי אללה יפלתה יכלצה אן כאן האוי בה:

יחכי מא יקולון אלמסתהזיון בה והו אנהם יקולון לה מר יא מסכין ולג אלי אללה אמורך פלעל יפלתך ויכלצך אן כאן האוי בך ומרידך וגרצהם פי דלך אן תכלאנך אלי אללה לא ינפעך ולא יכלצך וליס הו האוי בך וקאל מפסר אכר פי גול אל יוי אן ליס הו קול אעדאה ואנמא כאנת נפסה תקול לה איאך אן תבאלי בחרפת אדם רם עלי אלתכלאן עלי אללה ואנה יפלתך ויכלצך לאנה האוי בך ואן כאן קאל יפלטהו ולם יקל יפלטך פלא יעסר דלך עלי אלמפסר לאן אלשיר יעמל מן הדא אלפן כתיר ועברת גל דחרג מן ויגל את האבן [1] ומענאה דחרג נפסך אלי אללה אטרח תקלך עליה:

V. 10. כִּי אַתָּה גֹחִי מִבָּטֶן מַבְטִיחִי עַל־שְׁדֵי אִמִּי:

פאן אנת מקפזי מן אלאחשא מוכלי עלי [2] תדיי אמי:

V. 11. עָלֶיךָ הָשְׁלַכְתִּי מֵרָחֶם מִבֶּטֶן אִמִּי אֵלִי אָתָּה:

עליך אלקית מן אלרחם מן אחשא אמי טאיקי אנת:

קולה כי אתה גחי הו מתעלק בגרצה פקאל יא רב הם יעירונני בתכלאני עליך חתי לא אתכל עליך ואנא פליס אערף גירך לאנך יא רב מדבר אחואלי מד טהרת אלי הדא אלעאלם פכיף יגוז אן אתכל עלי גירך וקולה גחי ישיר בה אלי וקת כרוגה אלי אלעאלם פמתל נפסה פי תלך אלאחואל באלקפאז מן מוצע אלי מוצע כדאך אלגנין אדאמא תכאמלת צורתה צאקת נפסה מן אלכון פי אחשא אמה וכאנה פי חבס יטלב אן יתב ויכרג מנה פלדלך קאל גחי מבטן תם קאל מבטיחי ומענאה אנך וכלתני פי אלגדא אלדי תקום בה רוחי עלי תדיי אמי והו אן אללה געל פיה מעני מא יטלב אלתדי לישרב מנה כמא פי טבאע סאיר אלחיואן תם רגע ידכר זמאן כונה פי אלאחשא אלדי כאן אללה ידבר אמרה ולא גירה כקולה עליך השלכתי מרחם לאן אללה הו אלדי יצורה והו אלדי ינפד אליה אלגדא חתי תקוא רוחה פקולה עליך השלכתי הו פי מעני מא יוסע לה אלמכאן ויגדיה וקולה מבטן אמי אלי אתה ישיר בה אלי מא ינקלה אללה מן חאל אלי חאל אלי אן תתכאמל צורתה ואלמעני פי אן געל עליך השלכתי בעד כי אתה גחי הו אן אכד אמורה מן אספל אלי פוק פקאל אנת יא רב מתכלי ענד מא עקלת לאמורי ואנת איצא מדברי פי אלוקת אלדי לם אכן אעקל לאמורי נעם מד אנעקדת פי אלאחשא אנת מדברי ומעני אכר והו אנה קסם אוקאתה עלי ג׳ אוקאת וקת הו ידבר נפסה מע תדביר אללה ווקת אכר לא הו ידבר נפסה ולא אמה תדברה ווקת תדברה אמה מע תדביר אללה והו פלא יעקל ואנמא ידברה אלכאלק ולדלך געל הדא אלקסם פי אלאכרה:

V. 12. אַל־תִּרְחַק מִמֶּנִּי כִּי צָרָה קְרוֹבָה כִּי אֵין עוֹזֵר:

פיא רב לא תבעד ען מגותתי פאן אלשדה קריבה ולים לי נאצר:

קאל פי צדר אלזבור רחוק מישועתי ורגע יסל אללה אן לא יבעד מנה פי אוקאת הי צעבת ממא תקדמהא וקולה כי צרה קרובה וקולה כי אין עוזר יעני ליס לי נאצר סואך פאן בעדת עני הלכת:

V. 13. סְבָבוּנִי פָּרִים רַבִּים אַבִּירֵי בָשָׁן כִּתְּרוּנִי:

אסתדארוני אלבקר אלכבאר גחאגחה אלבתניה רקבוני:

V. 14. פָּצוּ עָלַי פִּיהֶם אַרְיֵה טֹרֵף וְשֹׁאֵג:

פצו עליי פאהם אסד מפתרס וזאיר:

אכד ידכר אעדאה אלדין יטלבון ריחה והו מנהם פי שדה עטימה פמתל בעצהם באלבקר אלכבאר ואלכרכנד ובעצהם מתלהם באלסבאע ובעצהם מתלהם באלכלאב פקדם אולא דכר אלבקר ואלכרכנד ואלקצד פיהם אלי אדום ודלך אנה קאל ההנא סבבוני פרים וקאל ומקרני רמים עניתני והדא אלאסמא דכרהא ישעיה פי קצה אדום והו קולה וירדו ראמים עמם ופרים עם אבירים וגו״ [3] ואמא אלסבע אלקצד פיה אלי מלוך ישמעאל ואמא אלכלאב הם אשד אלבאדיה וקולה פי אלסבע טורף ושאג יורי אנה יפתרס והו אנה יזיר יטלב פריסה אכרי הו אולא יפתרס לנפסה תם יזיר מע גירה ליטלב אלפריסה והו אבדא לא ישבע ודכר פי כל ואחד מן הדה אלתלתה לפטה לם ודכרהא פי אלאכרה ודכר פי אלבקר סבבוני ופי אלאכר כתרוני ופי אלסבאע פצו עלי ופי אלרעיה קאל כלבים וקאל איצא הושיעני מפי אריה ומקרני ראמים עניתני פדל עלי אן אלכרכנד יטלב ינטחה בקרונה ואלסבע פתח פאה ליפתרסה ואן אלכלאב תדור בה לתנהשה ואלבקר

---

1) Gen. 29, 10. 2) v. l. תדאיא. 3) Jes. 34, 7.

ידורון בה חתי לא ימכנה אלכׄרוג ואלאנפלאת והדׄא ידל עלי אן עסאכר אדום תסתדיר בהם ואן פיהם
גׄבאברה ממתׄלון בקרון אלכׄרכנד יטׄלבון ינטחון ויקתׄלון ואן אלאעאריב יטׄלבון ינהבון ויסבון:

V. 15. כַּמַּיִם נִשְׁפַּכְתִּי וְהִתְפָּרְדוּ כָּל־עַצְמוֹתָי הָיָה לִבִּי כַּדּוֹנָג נָמֵס בְּתוֹךְ מֵעָי:

מתׄל אלמא אנספכת ותפרקת כל עטׄאמי צאר קלבי מתׄל אלשמע דׄאיב פי וסט אמעאי:

ערףׄ כיףׄ תכון צורתהם פי דׄלך אלזמאן פאורא אנהם יצירון מתׄל אלמא אלמצבוב אלדׄי לא ינגׄמע
ואן עטׄאמהם תתפרק יאלגׄרץ פיה צׄעףׄ קותהם תׄם דׄכר צׄעףׄ קלובהם פמתׄלה באלשמע אלדׄאיב כל הדׄא
מן אלכׄוףׄ ואלפזע:

V. 16. יָבֵשׁ כַּחֶרֶשׂ כֹּחִי וּלְשׁוֹנִי מֻדְבָּק מַלְקוֹחָי וְלַעֲפַר מָוֶת תִּשְׁפְּתֵנִי:

יאבס מתׄל אלכׄזףׄ קותי ולסאני מלצוק בחנכי ואלי תראב אלמות תרתבני:

מתׄל קותה באלפכׄאר אליאבס אלדׄי ליס פיה נדׄאיה ואקל שי יצדעה ויפתתה וכדׄלך אדׄא כאנת
קוה אלאנסאן צׄעיפה והו ירגׄף ויךתעד מן איסר כׄבר יסמעה וכדׄלך ילתקה פי לסאנה אנה ילתצק בחנכה
ולא יחרכה ואדׄא וצל אלי הדׄה אלחאל איס מן נפסה ואיקן באלמות וקולה ולעפר מות תשפתני אי דׄכׄלתני
פי אלגׄזיע וצרת פי רתבה מן חדר אלי אלקבר:

V. 17. כִּי סְבָבוּנִי כְּלָבִים עֲדַת מְרֵעִים הִקִּיפוּנִי כָּאֲרִי יָדַי וְרַגְלָי:

אנה אסתדארוני אלכלאב גׄמאעה אלאשראר אחדקוני מתׄל אלאסד עלי ידיי ורגׄליי:

בײן גׄרצׄה פי כי סבבוני כלבים פעוףׄ אנהם עדת מרעים תׄם קאל כארי פמתׄל אלכלאב באלסבע אלקוי
אלמפתרס תׄם קאל ידי ורגלי וערףׄ אנהם יקעון עלי ידיה ורגׄליה וינהשוהא:

V. 18. אֲסַפֵּר כָּל־עַצְמוֹתָי הֵמָּה יַבִּיטוּ יִרְאוּ בִי:

אקץ כל עטׄאמי הם ילתפתון ינטׄרון פיי:

קולה אספר יריד בה אקץ בין ידיך יא רב אלעאלמין כל מא לחק אעצׄאיי ישיר בה אלי קולה
כמים נשפכתי וקולה המה יביטו איצׄא יריד אה ואקץ בין ידיך שמאתתהם בי:

V. 19. יְחַלְּקוּ בְגָדַי לָהֶם וְעַל־לְבוּשִׁי יַפִּילוּ גוֹרָל:

יקסמון תׄיאבי להם ועלי לבאסי יטרחון אלקרעה:

קאל יא רבי ואשתכי בין ידיך איצׄא מא יחלקו בגדי להם ויקרב פיה אנהם יטׄאפרון בקום מן
ישראל פי בעץ אלמואצׄע וינהבון מנהם שי או יכון אכׄבר עמא פי נפוסהם אנהם יבעו תׄיאבי עליי הודׄא
יקתסמונהא ויטרחון עליהא אלקרעה וקאל יחלקו יפילו עליי רסם מא יעמלון אלכׄלאב אלדׄין יקתסמון אלסלב
עלי מקדאר עדדהם תׄם יטרחון אלקרעה ויאכׄד כל ואחד מא וקע לה פי אלקרעה:

V. 20. וְאַתָּה יְהוָה אַל־תִּרְחָק אֱיָלוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה:

ואנת יא רב לא תבעד יא קותי אסרע בנצרתי:

קאל יא רב הם פי נפוסהם יקתׄלון פיי ואנת יא רב לא תבעד ען פרגׄי וכׄלאצי מן ידהם וקולה
אילותי יריד בה יא מן הו קותי לאני קד צׄעפת ובלגׄת אלי אלמות פאנת אלדׄי תרד אליי קותי או יכון אראד
בה יא מן אנת אתקוא בה:

V. 21. הַצִּילָה מֵחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד־כֶּלֶב יְחִידָתִי:

כׄלץ מן אלסיףׄ נפסי וכׄלץ מן יד אלכלב וחידתי:

V. 22. הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיֵה וּמִקַּרְנֵי רֵמִים עֲנִיתָנִי:

אגׄתׄני מן פם אלסבע ומן קרון אלכׄרכנד תכון קד אגׄבתני:

אעלם אן אלכׄרמים הם פי גׄמלה אבירי בשן וענד מא דׄכר אלכלב ואלאריה ואלרמים עלמנא אן
קולה הצילה מחרב ישיר בה אלי אלפרים פערףׄ אן ליס אלקול עלי טׄאהרה ואנמא קצד בה אלי אעדאממתׄלין
באלפרים וגׄירהא:

V. 23. אֲסַפְּרָה שִׁמְךָ לְאֶחָי בְּתוֹךְ קָהָל אֲהַלְלֶךָּ:

אקץ אסמך לאכותי פי וסט אלגׄמע אמדחך:

V. 24. יִרְאֵי יְהוָה הַלְלוּהוּ כָּל־זֶרַע יַעֲקֹב כַּבְּדוּהוּ וְגוּרוּ מִמֶּנּוּ כָּל־זֶרַע יִשְׂרָאֵל:

ואקול פי ג̇מועהם יא כ̇אשיין אללה אמדחוה ויא נסל יעקב אכרמוה ואחד̇רו מנה יא כל נסל ישראל:

קולה יראי יוי ישיר בה אלי מן יקדם מן אלגלות מן בעד הד̇ה אלצ̇רה פיקץ עליהם מא ג̇רי עליה פכ̇לצה אללה נט̇יר ויספר משה לחותנו [1] [קילה יראי יהוה]ת̇ם ערף אן אד̇א אג̇תמעת אלמחאפל פי בית יוי פי זמאן אלישועה קאמו אלמשכילים ומדחו אללה עלי אפעאלה ת̇ם יקולון למן חצ̇ר יא יראי יוי הללוה והם זרע יעקב וזרע ישראל לא ג̇ירהם אעני אלגרים כק׳ קום לאנה לא יג̇יז אן יקדם אלגרים עלי זרע יעקב ואנמא קצד בה אלי כ̇ואץ אלאמה פקאל יא יראי יוי אמדחוה אנתם כמא אמדחתה אנא ת̇ם קאל ללאמה באכ̇רהא אכרמוה באלטאעה ואחד̇רו מן עקובתה ולא תפעלו כאפעאל אבאכם אלד̇י לא יראו את יהוה [2]:

V. 25. כִּי לֹא־בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֱנוּת עָנִי וְלֹא־הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבְשַׁוְּעוֹ אֵלָיו שָׁמֵעַ:

פאנה לם יזדר ולא רג̇ס אג̇אבה אלצ̇עיף ולם יסתר רחמתה ענה וענד תג̇ויתה אליה סמע:

קולה כי לא בזה מתעלק בקולה הללוה ואוג̇ב עליהם אן ימדחו אללה עלי אג̇אבה הד̇א אלעני וד̇כר ד׳ אשיא זוג̇ מפרד וזוג̇ מפרד ואלזוג̇ אלאול מענאה אן לם יחקר אלעני ואן כאן בזוי עם וד̇לך אן אלסלאטין לא ילתפתו אלי צ̇עיף כמא ילתפתו אלי אהל אלקדר וקולה ולא שקץ יעני לם יטפסה כמא יטפס אלנאס למן כאן מכ̇רק אלת̇יאב או יכון מעני שקץ לם יבעדה ת̇ם ד̇כר אלזוג̇ אלאכ̇ר פקאל ולא הסתיר יעני אנה נט̇ר אלי שועה ת̇ם קאל ובשועו אליו ומענאה אנה פרג̇ ענה ואד̇א רג̇ענא אלי ג̇מיע מא תקדם וג̇דנא אנה ג̇מע ד׳ מעאני אלאול מנהא שכוי מא יג̇רי עליה מן אלהזו ואלסכ̇ריה וקולה ילעיגו לי יפטירו בשפה יניעו ראש ואלת̇אני שכוי צ̇עפה ופזעה כקולה כמים נשפכתי ואלג׳ ד̇כר אעדאה עלי אכ̇תלאפהם ואנהם טאלבון הלאכה ואכ̇ד̇ מאלה ואלד׳ דעאה אלי אללה באלכ̇לאץ מנהם פלד̇לך ג̇מע פי הד̇א אלפסוק הד̇ה אלד״ מעאני:

V. 26. מֵאִתְּךָ תְּהִלָּתִי בְּקָהָל רָב נְדָרַי אֲשַׁלֵּם נֶגֶד יְרֵאָיו:

מן ענדך מדחתי פי ג̇מע כביר נד̇ורי אופי בהא חד̇א כ̇אשיה:

קולה מאתך תהלתי יחתמל אנה אראד בה מדחתי מן ענדך יעני אנת לקנתני מדחתך אד̇קד נבית בה אלאנביא אלמקדמין יהו ד̇א אן אליום אקולה פי וסט ג̇מע כביר ואיצ̇א אופי נד̇ורי אלתי עליי והד̇א ידל עלי אנהם אנד̇רו פי וקת שדאידהם וקולה בקהל רב ישיר בה אלי קולה כל זרע יעקב ואליהם ישיר בקולה בתוך קהל אהללך וכד̇אך קולה נגד יראיו ת̇ם ישיר בה אלי יראי יוי אלד̇י קאל להם יראי יוי הללוה:

V. 27. יֹאכְלוּ עֲנָוִים וְיִשְׂבָּעוּ יְהַלְלוּ יְהוָה דֹּרְשָׁיו יְחִי לְבַבְכֶם לָעַד:

יאכלון אלמתואצ̇עון וישבעון ימדחון אללה מלתמסוה יעיש קלבכם אלי אלדהר:

ערף אן אלד̇י כאנו ענוים פי אלגלות רעבים וצמאים קד אטעמהם אללה ואשבעהם ואנהם ימדחונה טאלבין פרג̇ה והם אלענוים ואנמא אראד אן יערף אנהם טאלבו אלפרג̇ מערף אנהם אד̇א אכלו ושבעו מדחו אללה והד̇א כמא אמרהם יואל ע׳ אלס׳ ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם יהוה אלהיכם וגו׳ [3] ת̇ם בשרהם פקאל יחי לבבכם לעד יעני בה פרח אלקלב בנעם אללה אלתי עליהם:

V. 28. יִזְכְּרוּ וְיָשֻׁבוּ אֶל־יְהוָה כָּל־אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל־מִשְׁפְּחוֹת גּוֹיִם:

יד̇כרון וירג̇עון אלי רב אלעאלמין כל אהל אקטאר אלארץ ויסג̇דון בין ידיך כל קבאיל אלאחראב:

אעלם אנה אולא קאל כל זרע יעקב כבדוה ת̇ם רג̇ע יערף אן אמם אלעאלם אלד̇י יתבקון פי ד̇לך אלזמאן יעבדון אללה ויטיעונה וקסמהם עלי קסמין אלואחד הם אפסי ארץ ואלת̇אני הם אלאמם אלד̇ין יקילון קבאיל פקאל פי אלאולין יזכרו וישבו אלי יוי למעני והו אן אצולהם קבל דור הפלגה כאנו עבדי יוי פלד̇לך קאל וזכרו וישבו יעני יד̇כרון מד̇הבהם אלקדים וירג̇עון אלי אללה וקאל פי אלאכ̇רין וישתחוו לפניך וג̇רצ̇ה פי לפניך קבלתך ליורי אנהם ותרכון קבלתם ויסג̇דון נחו קבלתך ויחג̇ון אליהא פי כל חג הסכות וקאל כל משפחות גוים לאן אלגוים פי ד̇לך אלזמאן בקאיא משפחות ומת̇לה קול זכריה והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ וגו״ [4]

V. 29. כִּי לַיהוָה הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם:

---

1) Ex. 18, 8. 2) 2. Reg. 17, 25. 3) Joel 2, 26. 4) Zach. 14, 17.

פאנה ללה אלמלך והו סלטאן פי אלאחראב:

ערף אן אלמלך ירג̇ע אלי מסיח אללה אלמנסוב אליה והו סלטאן פי אלאחראב או יכון אראד בה אלמלך ללה בחית̇ אן אלכל יכונון תחת טאעתה ויעבדונה וקולה ומושל בגוים יעני אמרה נאפד̇ פיהם ינעם עלי מן אטאעה ויהלך מן עצאה כמא קאל בעדה:

V. 30. אָֽכְלוּ וַיִּֽשְׁתַּחֲוּוּ כָּל־דִּשְׁנֵי־אֶרֶץ לְפָנָיו יִכְרְעוּ כָּל־יוֹרְדֵי עָפָר וְנַפְשׁוֹ לֹא חִיָּה:

אכלו כל דסומאת אלארץ̇ וסג̇דו ללה ובין ידיה יג̇תון כל מנהדרי אלתראב ונפסה לם יבק:

כמא קאל פי ישראל יאכלו ענוים וישבעו כד̇אך ערף אן גויי הארץ יאכלון דשני ארץ ויסג̇דון ללה וישכרון בבלאף פעל ישראל פי זמאן עבר אלד̇י אכלו נעם אללה ועבדו אלאצנאם ת̇ם קאל לפניו יכרעו כל יורדי עפר ישיר בה אלי אפסי ארץ והד̇ה אלכריעה הי עבאדה̇ אללה מת̇ל כי לי תכרע כל ברך [1] וגו״ בואו נשתחוה ונכרעה [2] וגו״ וקולה נפשו לא חיה ישיר בה אלי אלפראד מנהם אלד̇י לא יטיע אללה פערף אן אללה יהלכה כקולה לא חיה יעני לא יחיה אללה:

V. 31. זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר לַאדוֹנָי לַדּוֹר:

נסל יעקוב יטיעה יקץ̇ ללה ללג̇יל:

ערף אן זרע יעקב באסרהם יטיעון אללה וליס פיהם פראד יעציה כמא פי אלגוים אלד̇י קאל פיה ונפשו לא חיה וקאל פי זרע יעקב ועמך כלם צדיקים וגו״ וקולה יספר ליהוה לדור יעני יקץ̇ ויחדת̇ פי אלאמם טאעתהם ללה ת̇ם קאל לדור יריד בה לכל דור מן אלגוים ויחתמל אנה ישיר בה אלי דור ישועה וקיל איצ̇א אן אלזרע אלד̇י יעבד את יוי יקץ̇ ללה אפעאלהם ומדיחתהם במעני אן אפעאלהם טאהרה̇ ואלמשוררים יד̇כרונהא פי אלשיר לכל דור יג̇י מן בעד דור ישועה וקיל איצ̇א פי יספר ליוי יקץ̇ אפעאל אללה מעהם ללג̇יל אלד̇י יתואלד פי דור ישועה:

V. 32. יָבֹאוּ וְיַגִּידוּ צִדְקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה:

יג̇ון מן אלגלות ויכ̇ברון באלעדאלתה לשעב מולוד באן אללה קד פעל מעני כד̇א וכד̇א:

קולה יבאו ישיר בה אלי בקאיא ישראל פי אלגלות אלד̇ין יג̇ון פי אלאכ̇רה̇ ויכון אללה קד ט̇הר דינה והג̇תה פיג̇ון אלאיך̇ איצ̇א ויכ̇ברון במא פעל אללה מעהם וקולה לעם נולד ישיר בה אלי אלד̇ין ולדו פי אלישועה ולם ינט̇רו אלגלות וקולה כי עשה הו מא קלנא פי אלעבארה אנהם יקולון פעל אללה מענא כית̇ וכית̇ יעדדו אפעאל אללה מעהם בחצ̇רה̇ הד̇א אלזרע אלד̇ין יעבדנו וישכרון לכל לרב אלעלמין וימדחונה והד̇א נט̇יר קולה צדקתך לא כסיתי:

1) Jes. 45, 23. 2) Ps. 95, 6.

(Übersetzung des vorstehenden arabischen Textes.)

Der XXII. Psalm

übersetzt und erklärt von

R. Jepheth ben Eli Ha-Baçri.

V. 1. Dem Aufmunterer, nach „Hindin der Morgenröthe“, ein Loblied Davids.

Der Sammler gibt mit der Bezeichnung אילת השחר „Hindin der Morgenröthe“ zu verstehen, dass David diesen Psalm im heiligen Geiste gesprochen; die Hindin der Morgenröthe bedeutet das Geschlecht derjenigen, welche in der „Zeit der Bedrängniss“ leben, während die „Zeiten“ [1]) schon begonnen haben, welche der erste Anfang des „Heiles“ sind. Denn wie bei der Morgenröthe ein Lichtschein von Osten her sich erhebt und zunimmt, bis die Sonne erscheint, so ist das Aufhören der Plagen und die Demüthigung der Mohammedaner das erste Zeichen des Heiles. Nach dieser Zeit treten die (vom Propheten Daniel 7, 25 bezeichneten) „Zeiten“ ein, vierthalb Jahre, nach deren Umlauf Israel aus der „Wüste der Völker“ [2]) zurückkommen und das Schwert über seine Feinde schwingen wird. Dieser Zeitraum wird mit der Morgenröthe verglichen; in ihm wird Gott die Welt durch seine Rückkehr erschüttern und von demselben heisst es: „In jenen Zeiten konnte niemand im Frieden aus- und eingehen u. s. w. [3]) und: „Es stiessen sich Volk an Volk und Stadt an Stadt u. s. w. [4]) In dieser Zeit wird ein Theil des israelitischen Volkes umhergehen um Gott zu suchen; er vergleicht diese mit der Hirschkuh, welche in der Morgendämmerung umhergeht, den Hirsch zu suchen: ebenso wird Israel von seiner Schläfrigkeit und Nachlässigkeit umkehren [5]) und den Herrn der Welt aufsuchen und ihn um seine Erlösung und den Untergang seiner Feinde bitten, wie dies in der Erklärung dieses Psalms dargelegt wird.

V. 2. Mein Gott, mein Gott, [6]) warum hast du mich verlassen und bist weit von meiner Hilfe und der Rede meines Stöhnens. [7])

Sie [8]) beginnen mit dem Worte אלי „mein Gott“, weil sie zu ihm ihre Zuflucht nehmen und auf ihn vertrauen, wie es in der Mitte des Ps. [9]) heisst: „Meine Stärke, eile mir zu Hilfe“. Zweimal sagen sie „mein Gott“, theils weil sie in dem Verse zweierlei vorbringen (nemlich „hast du mich verlassen“ und „fern von meiner Hilfe“), theils weil

---

1) Dan. 7, 25. 2) Ez. 20, 35. 3) II. Chron. 15, 5. 4) ib. 15, 6. 5) תאר in der doppelten Bedeutung: „umhergehen“ und „umkehren.“ 6) מאיק eigentl. = mächtig. 7) eigentlich: Brüllens. 8) Die Israeliten. 9) v. 20.

sie damit ausdrücken wollen: Du bist von jeher mein Gott, denn dir haben meine Väter gedient, welche du errettet hast und die auf dich vertrauen (wie es heisst: Auf dich vertrauten unsere Väter, V. 5), und du, o Herr, bist mein Gott [auch] in dieser Zeit.

למה עזבתני heisst: Du hast mich in der Hand meiner Feinde gelassen.

רחק מישועתי bedeutet: die Zeit wird mir lange, während welcher ich von verschiedenen Uebeln heimgesucht bin.

דברי שאגתי unterdessen brülle und schreie ich wie ein Löwe, wie es an einer andern Stelle heisst: שאגתי מנהמת לבי „ich brülle vor dem Gestöhne meines Herzens“ [1]), was bedeutet, dass er mit lauter Stimme schreit.

V. 3. O mein Gott, ich rufe bei Tage, und du antwortest nicht; ich rufe bei Nacht und habe keine Ruhe.

Er sagt, dass er Tag und Nacht stöhnt [brüllt], indem er zum Herrn der Welt ruft, ohne dass ihm Antwort zu Theil wird; dieses Rufen hat seinen Grund in den verschiedenen Bedrängnissen; denn im vorhergehenden Verse sagt er „warum hast du mich verlassen“, was darauf hinweist, dass er in Nöthen ist.

Mit אקרא will er sagen: ich rufe aus den Nöthen.

Der Sinn von רחוק מישועתי ist: Du beeilest dich nicht, mir zu antworten und mich zu retten aus den Bedrängnissen.

Die Worte יומם ולילה weisen darauf hin, dass er Tag und Nacht in Gefahren ist, wie Gottes Drohung im Bundesbuche lautet: „Am Morgen wirst du sprechen: Wäre es doch Abend! und am Abend: Wäre es doch Morgen!“ [2])

Mit den Worten ולילה ולא דומיה לי will er nicht sagen, dass er keinen Augenblick des Tages oder der Nacht Ruhe habe, sondern nur, dass weder ein Tag noch eine Nacht vergehe, ohne dass er aus den Nöthen rufe.

V. 4. Du aber, o Herr, bist heilig, thronest zum Lobe Israels.

Diesen Vers schliesst er an den vorhergehenden an, denn er sagt: O Herr, warum hat sich deine Gewohnheit gegen uns geändert? Wir schreien, und du gibst uns keine Antwort. Deine frühere Gewohnheit war, dass du heilig warst, indem du unsere Feinde bekämpftest und uns tröstetest, wofür wir deinen Namen heilig priesen (נקדיש) und dies bei deinen Feinden bekannt machten. Das ist der Sinn von ואתה קדוש.

יושב תהלות ישראל heisst: Du bist beständig zum Lobe Israels d. h. sie loben dich wegen ihrer Errettung in jeder Zeit des Unglücks; wie es heisst: „Bei all ihrer Bedrängniss traf sie keine Noth.“ [3]) In diesen Worten liegt auch noch der Sinn, dass er beständig, ohne Unterbrechung [um Audienz zu geben] sitzt, damit Israel, so oft es eine Bitte hat, ihn finde; und das ist das gerade Gegentheil von רחוק מישועתי.

V. 5. Auf dich vertrauten unsere Väter, und während sie vertrauten, hast du sie errettet.

V. 6. Zu dir haben sie geschrieen und wurden gerettet; auf dich vertrauten sie und wurden nicht zu Schanden.

Mit den Worten בך בטחו weist er auf die Zeit der Richter und der Könige hin, wo sie, so oft sie in Bedrängniss waren, ihre Sache Gott anheimstellten, (wie es heisst:

---

1) Ps. 38, 9. 2) Deut. 28, 67. 3) Jes. 63, 9.

„Thue an uns ganz wie es dir gut dünkt“ [1]) und er ihnen alsbald einen Retter erstehen liess und sie befreite; ferner: „Und du gabst sie in die Hand ihrer Dränger, dass sie sie bedrängten; aber in der Zeit ihrer Noth schrieen sie zu dir u. s. w. [2]) In diesen zwei Versen sagt er dreimal בטחו „sie vertrauten“, das erste Mal, um auszudrücken, dass diejenigen, die auf ihn vertrauten, unsere Väter waren; das zweite Mal, um zu sagen, dass sie, weil sie auf ihn vertrauten, gerettet wurden; das dritte Mal, um zu sagen, dass sie vor ihren Feinden nicht zu Schanden wurden. Oder es bezieht sich der erste Vers auf eine Zeit, der zweite auf eine andere: in der einen rettet er sie wegen des Vertrauens allein, in der andern wegen des Vertrauens und des Schreiens. Die Hindin der Morgenröthe sagt: Wie ergeht es mir, o mein Gott! Ich vertraue auf dich und schreie zu dir, wie unsere Väter auf dich vertrauten und zu dir schrieen; jene hast du erhört und errettet, und sie wurden nicht zu Schanden; mich aber erhörst du nicht und dabei werde ich beschämt ob der „Schmach der Menschen“.

V. 7. Ich aber bin wie ein Wurm und kein Mensch, die Schmach der Menschen und verachtet beim Volke.

Er vergleicht sich mit dem Wurme nach drei Hinsichten: Erstens: der Wurm ist immer im Staube und so sind auch sie immer in der Niedrigkeit; zweitens: der Wurm thut niemanden etwas zu Leide, während alles auf ihn tritt; so tritt auch ein jeder die Hindin der Morgenröthe mit Füssen, obwohl sie ihm nichts Böses zufügt. Drittens ist der Wurm verachtet und darf sich nicht rühmen; und so sagt die Hindin der Morgenröthe ובזוי עם „und vom Volke verachtet“; zu ihr aber sagt Gott: „Fürchte dich nicht, du Wurm Jakob“ bis zum Ende des Kapitels. [3])

ולא איש kann bedeuten: Ich gehöre nach Ansicht meiner Feinde nicht zu denjenigen, deren Misshandlung von Gott gestraft wird; oder auch: Niemand rühmt sich in meiner Lage.

Mit חרפת אדם weist er auf seine Feinde hin, die, indem sie ihren Wunsch erreichen und ihn erniedrigen, ihn wegen dessen, was über ihn gekommen, schmähen und zu ihm sagen: Wo ist dein Gott, zu dem du schreist? Er hört dich nicht. So heisst es: „Mit Zermalmung meiner Gebeine schmähen mich meine Feinde“. [4]) Es ist auch möglich, dass er mit בזוי עם die Frevler in Israel meint. Die Hindin der Morgenröthe beklagt sich über die Schmach von Seite ihrer Feinde und aller Israeliten, die sie schmähen.

V. 8. Alle die mich sehen, spotten über mich, öffnen die Lippen, schütteln das Haupt.

Ich übersetze יפטירו mit „sie öffnen ihre Lippen“ wie פוטר מים [5]) das bedeutet: „Wer dem Wasser einen Weg öffnet“. Der beabsichtigte Sinn ist: Sie machen Bewegungen mit ihren Lippen.

Mit כל־ראי meint er: Alle die mich sehen, während ich im Unglück und ohne Helfer bin, verspotten und verhöhnen mich.

Er braucht drei Ausdrücke: 1) ילעיגו לי bezieht sich auf ihr Reden untereinander: „Was seht ihr diesen Elenden, Unglücklichen an, wie er sich sehnt, dass Gott ihn rette, ohne etwas zu erreichen.“ 2) יפטירו drückt aus, dass sie ihn nachahmen, wie er betet,

---

1) Jud. 10, 15. 2) Neh. 9, 27. 3) Jes. 41, 14. 4) Ps. 42, 11. 5) Prov. 17, 14.

schreit und verlangt; 3) יניעו ראש bedeutet: Sie schütteln das Haupt über mich wie aus Schadenfreude, oder schütteln den Kopf wie einer der sich über einen andern wundert, den er wegen dessen, was er thut, geringschätzt.

V. 9. Wälze [es] auf Gott; er wird ihn erretten und befreien, wenn er Wohlgefallen an ihm hat.

Er erzählt, was diejenigen sagen, die über ihn spotten, nemlich: O Armer, stelle doch deine Dinge Gott anheim; vielleicht wird er dich retten und dich befreien, wenn er dich liebt und dir wohl will. Ihre Meinung ist: Das Gottvertrauen wird dir nichts nützen; er wird dich nicht retten und hat kein Wohlgefallen an dir. Ein anderer Ausleger sagt über die Worte גול אל יהוה, sie seien nicht die Rede seiner Feinde, sondern seine Seele spreche zu ihm: Wenn du besorgt bist „wegen der Schmach der Menschen“, so verharre im Vertrauen auf Gott, denn er wird dich erretten und dich befreien, da er Wohlgefallen an dir hat. Dass er sagt „er wird ihn befreien“, und nicht „er wird dich b.“, macht dem Erklärer keine Schwierigkeiten, da in der Poesie dieser Gebrauch häufig ist. Ich habe גל mit דחרג übersetzt nach Gen. 29, 10 ויגל את האבן „und er wälzte den Stein.“ Der Sinn ist: Wälze deine Seele auf Gott: Wirf deine Last auf ihn.

V. 10. Ja du bist es, der mich hervorgehen liess aus dem Mutterleibe, der mir Vertrauen einflösste an den Brüsten meiner Mutter.

V. 11. Auf dich ward ich geworfen von Geburt an, vom Mutterleib an bist du mein Gott.

Die Worte כי אתה גחי hängen mit seiner [vorher ausgedrückten] Absicht zusammen; er sagt: O Herr, man verspottet mich wegen meines Vertrauens auf dich, damit ich mich nicht mehr auf dich verlasse; ich aber kenne keinen andern als dich; denn du, o Herr, lenkst meine Angelegenheiten, seitdem ich in dieser Welt erschienen bin. Wie wäre es möglich, dass ich auf einen andern als dich vertraute?

Mit גחי meint er die Zeit, da er zur Welt kam; er vergleicht sich in diesem Zustand mit dem Springen von einem Ort zum andern. So wird es dem Kinde, wenn seine Gestalt ausgebildet ist, im Mutterschoss zu enge, und es sucht, wie wenn es in einem Gefängnisse wäre, herauszuspringen; desswegen heisst es גחי מבטן.

Der Sinn von מבטיחי ist: Du gabst mir Sicherheit in Betreff der Nahrung, da mein Verlangen nach der Mutterbrust war, denn Gott erweckte in mir den Trieb nach der Brust zu verlangen, um zu trinken, wie dies in der Natur aller Geschöpfe liegt. Dann erwähnt er noch einmal die Zeit, da er im Mutterleibe war, während welcher Gott allein seine Angelegenheiten leitete. So heisst es עליך השלכתי, denn Gott bildete ihn und verschaffte ihm die Nahrung, bis sein Geist erstarkte. Diese Worte (עליך השלכתי) haben den Sinn, dass er ihm Raum verschaffte und ihn ernährte.

Mit den Worten מבטן אמי אלי אתה weist er darauf hin, dass Gott ihn von einem Zustand in den andern überführte, bis seine Gestalt vollendet war. Dass er עליך השלכתי nach כי אתה גחי stellt, hat zu bedeuten, dass er vom Geringeren zum Höheren fortschreitet. Er sagt: Du, Herr, gibst mir Vertrauen, während ich selbst auf meine Angelegenheiten merke; du leitetest mich auch zur Zeit, da dies noch nicht der Fall war; ja seit der Zeit, da ich im Mutterleibe eingeschlossen war, bist du mein Lenker. Eine andre Erklärung ist, dass er die Zeiten in drei verschiedene Epochen eintheilt, nemlich

eine Zeit, da er sich selbst leitet mit der Leitung Gottes; eine andre Zeit, da weder er selbst, noch seine Mutter ihn leitete; eine andre Zeit, da seine Mutter, neben der Leitung Gottes, ihn leitete; er selbst hatte noch keine Einsicht, sondern der Schöpfer leitete ihn: desshalb setzt er diese Zeit zuletzt.

V. 12. O Herr, sei nicht ferne von meiner Hilfe; denn das Unglück ist nahe und ich habe keinen Helfer.

Nachdem er im Eingange des Ps. gesagt: רחוק מישועתי bittet er Gott noch einmal, er möge nicht ferne von ihm sein in Zeiten, die schwieriger sind, als was vorangegangen ist.

Der Sinn von כי צרה קרובה und כי אין עוזר ist: Ich habe keinen Helfer ausser dir; wenn du ferne bleibst von mir, so bin ich verloren.

V. 13. Es haben mich umgeben die grossen Stiere; die Fürsten von Basan [El-Batanijeh] haben mich beobachtet.

V. 14. Sie sperren gegen mich ihren Mund auf, [wie] ein reissender und brüllender Löwe.

Er beginnt, seine Feinde zu erwähnen, welche nach seinem Leben streben und ihn in grosse Bedrängniss bringen. Einen Theil von ihnen vergleicht er mit den grossen Stieren und dem Nashorn [Büffel], [1] einen andern mit den Löwen, einen andern mit den Hunden. Zuerst erwähnt er Stier und Nashorn [Büffel], womit er Edom meint; denn er sagt hier: „Es haben mich Stiere umgeben“ und weiter unten V. 22: „Und aus den Hörnern der Büffel (רמים) erhöre mich.“ Diese Ausdrücke braucht Jesaja in der Schilderung von Edom (Jes. 34, 7): „Es kommen herab die Büffel mit ihnen, und Stiere sammt Ochsen“. Unter den Löwen versteht er die Könige der Ismaeliten [Araber] und unter den Hunden die gewaltthätigsten der Wüstenbewohner [Beduinen].

Die Worte טורף ושאג, die er vom Löwen braucht, bedeuten, dass er zerreisst und dann brüllt im Verlangen nach einem andern Raube; zuerst raubt er für sich allein, dann brüllt er mit andern, um Raub zu suchen, und niemals wird er satt. Von jedem einzelnen dieser drei braucht er einen besondern Ausdruck, den er bei den andern nicht anwendet; so sagt er von den Stieren סבבוני, von den andern כתרוני, und von den Löwen פצו עלי. Vom gemeinen Volk braucht er den Ausdruck „Hunde“. Er sagt auch: Hilf mir u. s. w. (V. 22). Dies will sagen, dass der Büffel ihn mit seinen Hörnern zu stossen sucht, der Löwe seinen Mund aufthut, um ihn zu zerreissen, die Hunde ihn umkreisen, um ihn zu beissen und die Stiere ihn umringen, bis dass er nicht mehr entkommen und gerettet werden kann. Dies bedeutet, dass die Soldaten der Edomiter [Christen] sie umringen und dass darunter Gewaltige sind, den Hörnern der Büffel vergleichbar, die zu stossen und zu tödten suchen; sodann dass die Araber zu rauben und zu fangen suchen.

V. 15. Wie Wasser bin ich ausgegossen; alle meine Gebeine haben sich von einander gelöst; mein Herz ist geworden wie Wachs, schmelzend inmitten meiner Eingeweide.

Er beschreibt ihr Aussehen in dieser Zeit und zeigt, dass sie wie ausgegossenes Wasser sind, das nicht mehr zusammengebracht wird, und dass ihre Gebeine von ein-

1) Freytag: כרכדן (nicht כרכנד) Rhinoceros.

ander gelöst sind, womit er sagen will, dass ihre Kraft schwach geworden. Dann spricht er von der Schwäche ihrer Herzen und vergleicht dieselbe mit schmelzendem Wachs: dieses alles kommt von ihrer Furcht und Angst.

V. 16. Vertrocknet wie ein irdenes Gefäss ist meine Kraft und meine Zunge an meinen Gaumen geklebt, und in den Staub des Todes hast du mich gesetzt.

Er vergleicht seine Kraft mit einem trockenen Thongefäss, in welchem keine Feuchtigkeit ist und das von dem geringsten Dinge zerbrochen und geöffnet wird. So, wenn die Kraft des Menschen schwach ist, zittert und bebt er vor der geringsten Nachricht, die er hört; so ergeht es ihm mit seiner Zunge, dass sie am Gaumen klebt, ohne dass er sie bewegen kann. Wenn er in einen solchen Zustand kommt, verzweifelt er an seiner Seele [Leben] und weiss, dass er sterben muss.

ולעפר מות תשפתני bedeutet: Du hast mich bis zum Aeussersten gebracht, und ich bin im Begriffe in das Grab hinabzusteigen.

V. 17. Denn die Hunde umgeben mich, die Versammlung der Bösen umringt mich, wie ein Löwe, meine Hände und meine Füsse.

Er erklärt, was er unter סבבוני כלבים versteht, und sagt, dass sie „die Versammlung der Bösen“ sei. Dann sagt er כארי „wie ein Löwe“ und vergleicht die Hunde mit dem starken, reissenden Löwen; sodann ידי ורגלי „meine Hände und meine Füsse“, womit er ausdrückt, dass sie auf seine Hände und Füsse stürzen, um sie zu beissen.

V. 18. Ich [er]zähle alle meine Gebeine; sie schauen, betrachten mich.

Mit אספר will er sagen: Ich erzähle vor dir, o Herr der Welt, alles was meine Glieder betroffen hat; er weist damit auf das obige „wie Wasser bin ich ausgegossen“ hin. Ebenso will er mit המה יבטו sagen: Ich erzähle vor dir ihre Schadenfreude an mir.

V. 19. Sie theilen meine Kleider unter sich und über mein Gewand werfen sie das Loos.

Er sagt: O mein Herr, ich klage vor dir auch, dass sie meine Kleider unter sich theilen. Damit legt er nahe, dass sie an einigen Orten Israeliten überwältigen und berauben. Oder spricht er von ihrem Verlangen, seine Kleider zu nehmen; das ist: sie theilen sie und werfen das Loos darüber.

Das יחלקו יפילו enthält eine Andeutung dessen, was die Hunde thun, die den Raub nach ihrer Anzahl theilen und dann das Loos werfen, wornach ein jeder nimmt, was ihm durch das Loos zugefallen ist.

V. 20. Du aber, o Herr, sei nicht fern; o meine Stärke, eile zu meiner Hilfe.

Er sagt: O Herr, sie haben die Absicht, mich zu tödten und zu berauben; du aber, o Herr, sei nicht ferne mich zu trösten und zu retten aus ihrer Hand.

Mit אילותי will er sagen: O du, der du meine Kraft bist, ich bin schwach und nähere mich dem Tode; du bist es, der mir meine Kraft zurückgibt. Oder: O du, in dem ich stark bin.

V. 21. Rette vom Schwerte meine Seele und rette aus der Hand des Hundes meine Einzige.

V. 22. Hilf mir aus dem Rachen des Löwen; und aus den Hörnern des Nashorns [Büffels] hast du mich erhört.

Es ist zu wissen, dass die רמים [Büffel] mit unter den אבירי בשן begriffen sind.

Daraus dass er Hund, Löwe und Büffel erwähnt, ersehen wir, dass er die Worte „rette vom Schwerte“ auf die Stiere bezieht. Er gibt dadurch zu erkennen, dass die Ausdrücke nicht im eigentlichen Sinne zu nehmen sind, sondern dass er damit [seine] Feinde meint, die mit Stieren und dergl. verglichen werden.

V. 23. Ich will deinen Namen meinen Brüdern erzählen und inmitten der Versammlung dich loben.

V. 24. Ich sage in ihren Versammlungen: Ihr, die ihr Gott fürchtet, lobet ihn; Nachkommen Jakobs, ehret ihn und fürchtet ihn, alle Nachkommen Israels.

Mit יראי יהוה meint er diejenigen, die aus dem Exil zurückgekehrt sind nach dieser Bedrängniss, und er erzählt ihnen, was über ihn gekommen ist und dass Gott ihn gerettet. Aehnlich Ex. 18, 8: „Und Moses erzählte seinem Schwiegervater u. s. w.“ Dann sagt er: Wenn zur Zeit des Heiles die Versammlung im Hause des Herrn gehalten wird, werden die Einsichtigen aufstehen und Gott wegen seiner Thaten loben; sie werden dann zu denen, die zugegen sind, sagen: Ihr, die ihr den Herrn fürchtet, lobet ihn. Diese sind Jakobs und Israels Samen, keine andern (ich meine die Fremden, wie einige sagen). Denn es ist nicht möglich, dass die Fremdlinge dem Samen Jakobs zuvorkommen, sondern er meint damit die Vornehmen des Volkes und sagt: Ihr, die ihr den Herrn fürchtet, lobet auch ihr ihn, wie ich ihn lobe. Dann sagt er noch schliesslich zum Volke: Ehret ihn durch Gehorsam und fürchtet euch vor seiner Strafe und thuet nicht nach den Thaten eurer Väter, welche den Herrn nicht fürchteten (2 Reg. 17, 25.).

V. 25. Denn er verachtet nicht und verhindert nicht die Erhörung des Schwachen und verbirgt seine Barmherzigkeit nicht vor ihm und hört auf seinen Hilferuf zu ihm.

Die Worte לא בזה „er verachtet nicht“ hängen zusammen mit dem vorhergehenden הללוהו „lobet ihn“. Er verlangt von ihnen, sie sollen Gott wegen der Erhörung „dieses Armen“ loben. Er nennt vier Dinge, von denen je zwei paarweise zusammengehören: Der Sinn des ersten Paares ist, dass [Gott] den Elenden nicht verachtet, wenn er auch בזוי עם „vom Volke verachtet“ ist und die Herrscher [Sultane] sich um den Schwachen [Juden] nicht so bekümmern wie um das mächtige Volk [die Muslimin].

Die Worte לא שקץ bedeuten: Er [Gott] verabscheut ihn nicht wie die Menschen einen verabscheuen, der zerrissene Kleider hat. Oder: Er hält ihn nicht fern.

Dann nennt er das zweite Paar und sagt: ולא הסתיר, was bedeutet: Er schaut auf seinen Hilferuf. Dann sagt er ובשועו אליו, dessen Sinn ist: Er tröstet ihn.

Blicken wir zurück auf alles was vorausgeht, so finden wir, dass er viererlei zusammenfasst: Das erste ist die Klage über den Spott und die Verhöhnung, die er erduldet (in den Worten ילעיגו לי יניעו ראש יפטירו בשפה); das zweite die Klage über seine Schwäche und seine Furcht („wie Wasser bin ich ausgegossen“); an dritter Stelle erwähnt er seine verschiedenen Feinde, welche ihn zu vernichten und seine Habe zu nehmen suchen; das vierte ist sein Rufen zu Gott um Rettung. Desswegen stellt er in diesem Verse diese vier Ausdrücke zusammen.

V. 26. Von dir ist mein Lob in grosser Versammlung; meine Gelübde werde ich in ihr erfüllen vor denen, die ihn fürchten.

Mit מאתך תהלתי meint er vielleicht: Mein Lob ist von dir, d. h. du hast mich dein Lob gelehrt. Wie es schon die früheren Propheten verkündet, so will ich es heute

inmitten einer grossen Versammlung aussprechen und auch meine Gelübde erfüllen, die ich übernommen habe. Das weist darauf hin, dass sie zur Zeit ihrer Bedrängnisse Gelübde gemacht haben.

בקהל רב „in grosser Versammlung“ bezieht sich auf כל זרע יעקב „alle Nachkommen Jakobs“; auf dieselben auch V. 23: „Inmitten der Versammlung werde ich dich loben.“ Ebenso נגד יראיו auf יראי יהוה „die den Herrn fürchten,“ zu denen er V. 24 sagt: „Ihr, die ihr den Herrn fürchtet, lobet ihn.“

V. 27. Die Demüthigen werden essen und gesättigt werden; es werden Gott loben, die ihn suchen; euer Herz wird leben auf immer.

Er spricht aus, dass Gott diejenigen, welche elend sind in der Verbannung, hungerig und durstig, gespeist und gesättigt hat, und dass sie ihn loben, indem sie seinen Trost suchen; das sind die ענוים [die Demüthigen]. Er will ausdrücken, dass sie Trost suchen, indem er hervorhebt, dass sie, nachdem sie gegessen und sich gesättigt haben, Gott loben, wie es bei Joel — über ihm sei Friede — heisst (2, 26): „Und ihr werdet essen und satt werden und den Namen Jehovah's, eures Gottes, preisen.“ Sodann verkündet er ihnen Frohes und sagt: „Euer Herz wird leben auf immer“, womit er die Freude des Herzens meint über die Gnade Gottes, die über ihnen waltet.

V. 28. Es werden eingedenk sein und zum Herrn der Welt zurückkehren alle Völker der Grenzen der Erde und vor ihm niederfallen alle Völkerstämme.

Zu bemerken ist, dass er zuerst sagt: „Lobet ihn alle Nachkommen Jakobs“; dann sagt er hinwieder, dass die Völker der Welt, welche in jener Zeit übrig sein werden, dem Herrn dienen und gehorchen werden. Er theilt sie in zwei Theile: der eine sind „die Grenzen der Erde“, der andere die Völker, welche Stämme, Familien genannt werden. Von den ersteren sagt er: „Sie werden eingedenk sein und zum Herrn zurückkehren“, womit er sagen will, dass ihre Stammväter vor der Zeit der Völkertrennung (Gen. 10, 25) Diener Gottes waren. Desswegen sagt er: „Sie werden eingedenk sein“, d. h. sich an ihren früheren Glauben erinnern und zu Gott zurückkehren. Von den andern sagt er: ישתחוו לפניך „sie werden vor dir niederfallen.“ Seine Absicht mit לפניך = קבלתך („die Richtung nach dir beim Gebet“) ist zu sagen, dass sie ihre Richtung verlassen werden und in der Richtung nach dir hin niederfallen und darnach jedes Laubhüttenfest feiern werden.

Er sagt כל משפחות גוים „alle Völkerstämme“, weil in jener Zeit von den Völkern [nur noch] Stämme, Familien übrig sein werden. Aehnlich sagt der Prophet Zacharias 14, 17: „Und es geschieht, wer nicht heraufzieht von den Geschlechtern der Erde u. s. w.

V. 29. Denn Gottes ist das Königthum und er ist Herrscher über die Völker.

Er lehrt, dass das Königthum auf den Gesalbten Gottes, der von ihm abstammt, zurückkommen wird, und dieser wird Herrscher über die Völker sein. Oder will er damit sagen: Gottes ist das Königthum, so dass alle unter seiner Botmässigkeit stehen und ihm dienen.

Die Worte ומושל בגוים bedeuten: Sein Befehl erstreckt sich über sie; er begnadigt den, der ihm gehorcht und vernichtet den, welcher sich gegen ihn auflehnt, wie er nachher sagt.

V. 30. Sie essen alles Fett der Erde und beten Gott an und vor ihm knieen nieder alle, die in den Staub niedersteigen; und seine Seele bewahrt er nicht.

Wie er von den Israeliten sagt: „Die Demüthigen werden essen und satt werden“, so lehrt er, dass die Völker das Fett der Erde essen werden, und sich vor Gott niederwerfen und ihm danken, ganz anders als die Israeliten in der vergangenen Zeit thaten, da sie mit der Gnade Gottes gespeist wurden und den Götzen dienten.

Dann sagt er: „Vor ihm knieen nieder alle, die in den Staub niedersteigen“, womit er auf „die Grenzen der Erde“ V. 28 hinweist. Dieses „Niederknieen“ bedeutet den Dienst Gottes. Aehnlich Jes. 45, 23: „Denn mir soll jedes Knie sich beugen“; Ps. 95, 6: „Kommt, lasst uns niederfallen und uns beugen.“

Mit נפשו לא חיה meint er den Theil von ihnen, welcher Gott nicht gehorcht, und drückt damit aus, dass Gott denselben vernichten wird. לא חיה bedeutet: Gott wird ihn nicht am Leben erhalten.

V. 31. Die Nachkommenschaft Jakobs wird ihm gehorchen und man wird erzählen von Gott dem Geschlechte.

Er sagt, dass der „Same Jakobs“ insgesammt Gott gehorchen und kein Theil von ihnen sich gegen ihn auflehnen wird, wie dies bei den Völkern der Fall ist, von welchen er sagt: „Seine Seele wird er nicht bewahren“. Vom Samen Jakobs sagt er (Jes. 60, 21): „Und dein Volk, sie alle sind Gerechte.“

Die Worte יספר לײי לדור bedeuten: Man erzählt und verkündet unter den Völkern ihren Gehorsam gegen Gott. Unter „Geschlecht“ versteht er alle Geschlechter der Völker; doch ist es auch möglich, dass er damit das Geschlecht des Heiles meint. Man sagt auch [es heisse]: Man wird die Thaten und das Lob des Samens, welcher dem Herrn dienen wird, [vor] Gott erzählen, in dem Sinne, dass ihre Thaten offenbar sind und die Sänger im Liede sie preisen jedem Geschlecht, das nach dem Geschlecht des Heiles kommen wird. Man sagt ferner über die Worte יספר לײי [sie bedeuten]: Man wird die Thaten Gottes an ihnen erzählen dem Geschlechte, welches in dem Zeitalter des Heils geboren wird.

V. 32. Sie werden aus dem Exile kommen und seine Gerechtigkeit dem gebornen Volke verkünden, dass Gott gethan hat d. h. so und so.

Mit יבאו „sie werden kommen“ meint er die Israeliten, welche noch in der Verbannung geblieben sind und nun endlich kommen, nachdem Gott seine Religion und sein Gericht geoffenbart hat. Auch diese werden kommen und verkünden, was Gott an ihnen gethan hat. Mit עם נולד „das geborene Volk“ meint er diejenigen, welche im Heilszeitalter geboren wurden und das Exil nicht gesehen haben.

Die Worte כי עשה „dass er gethan hat“ bedeuten, wie wir in der Uebersetzung gesagt haben, dass sie sagen werden: „Gott hat uns so und so gethan“ und die Thaten Gottes an ihnen aufzählen in Gegenwart des Samens, der ihm dient, und vor allen dem Herrn der Welt danken und ihn loben, wie es heisst: „Deine Gerechtigkeit habe ich nicht verborgen.“ (Ps. 40, 11.)

II. Schulnachrichten.

I. Behandelte Lehrpensen.

A. Obergymnasium.

X. Klasse.

1. Religionslehre 2 Stunden. Schluss der Glaubenslehre. Christliche Sittenlehre — nach Martins Lehrbuch. Repetent EHRLER.

2. Lateinische Sprache 7 Stunden. Rektor Dr. SCHNEIDERHAHN.
   a) Tacitus Historiae I. Buch capp. 1—50; II. Buch capp. 74—90.
   b) Horaz Satiren mit Auswahl.
   c) Mündliche Compositionsübungen aus Nägelsbachs „Übungen des latein. Stils" III. Heft.
   d) Correktur der schriftlichen Compositionen und Expositionen.
   e) Römische Archäologie, Privatalterthümer, wöchentlich eine Stunde.

3. Griechische Sprache 6 Stunden.
   a) Sophokles Ödipus auf Kolonos, 2 Stunden. Prof. Dr. HEHLE.
   b) Demosthenes Staatsreden, 4 Stunden. Prof. Dr. von BAGNATO.
   Die erste und zweite Philippische, die 3 Olynthischen und die Rede über den Frieden.
   c) Correktur der griech. Compositionen.

4. Deutsche Sprache 2 Stunden. v. BAGNATO.
   a) Deutsche Literaturgeschichte von 1748 bis zur Gegenwart — nach Kluges Handbuch. Repetition der ganzen Literaturgeschichte.
   b) Lektüre: Göthes Iphigenie.
   c) Correktur der deutschen Aufsätze.

5. Hebräische Sprache 2 Stunden. Professor HOFMANN.
   a) Psalmen 1—45, mit Repetition der Grammatik.
   b) Correktur der schriftlichen Compositionen und Expositionen.

6. Französische Sprache 2 Stunden. Derselbe.
   a) Lektüre Racines Athalie.
   b) Repetition der Grammatik von Widmayer.
   c) Correktur der schriftlichen Compositionen.

7. Mathematik, im Wintersemester 2, im Sommersemester 3 Stunden. Prof. Dr. BAMMERT.
   Im Wintersemester Trigonometrie, im Sommersemester Stereometrie und Repetition der Geometrie mit Correktur der Hausaufgaben.

8. Geschichte 2 Stunden. Der Rektor.
   Geschichte Deutschlands von 1813 bis zur Gegenwart.

Geschichte Grossbritanniens von 1558—1878.

9. Geographie, im Winter 2, im Sommer 1 Stunde. BAMMERT.
   Im Wintersemester mathematische, im Sommersemester physikalische Geographie.
10. Philosophie 2 Stunden. BAMMERT.
    Psychologie und Logik nach Becks Grundriss.
11. Turnen 3 Stunden (im Sommer 2). Musikdirektor SCHMÖGER.
12. Singen 2 Stunden. Derselbe.

IX. Klasse.

1. Religionslehre 2 Stunden. Repetent EHRLER.
   Glaubenslehre nach Martins Handbuch.
2. Lateinische Sprache 7 Stunden. Prof. Dr. HEHLE.
   a) Prosaiker: Cicero de oratore lib. I.
   b) Dichter: Horaz ausgewählte Oden.
   c) Correktur der lat. Compositionen und Expositionen.
3. Griechische Sprache 7 Stunden.
   a) Homers Ilias, 2 Stunden. Der Rektor.
   Gesang 7. 9. 16. und 18.
   b) Plato: Krito, Gorgias und 15 Capp. von Phädon. Prof. Dr. HEHLE.
   c) Griechische Archäologie 1 Stunde. Athenische Staatsalterthümer.
   d) Correktur der griech. Compositionen.
4. Deutsche Sprache 2 Stunden. v. BAGNATO.
   a) Literaturgeschichte von den Anfängen bis 1748 nach Kluge.
   b) Lektüre: Nibelungenlied Avent. IV. und XVII.
   c) Correktur der monatlichen Aufsätze.
5. Hebräische Sprache 2 Stunden. Prof. HOFMANN.
   a) Lektüre ausgewählter Stücke aus dem Pentateuch und Jesaias.
   b) Correktur der schriftlichen Compositionen und Expositionen.
6. Französiche Sprache 2 Stunden. Derselbe.
   a) Lektüre ausgewählter Stücke aus Wildermuths Chrestomathie.
   b) Repetition der Grammatik von Widmayer.
   c) Correktur der schriftlichen Compositionen alle 3 Wochen.
7. Mathematik 3 Stunden. BAMMERT.
   Geometrie nach Spieckers Lehrbuch mit Übungsaufgaben.
   Arithmetik und Algebra wöchentlich 1 Stunde.
8. Physik 2 Stunden. Derselbe.
   Nach Koppes Lehrbuch, mit geeigneten Experimenten.
9. Geschichte 2 Stunden. Der Rektor.
   Neuere Geschichte Spaniens und Frankreichs bis 1812.
10. Turnen 3 Stunden, gemeinschaftlich mit der X. Klasse.
11. Singen 2 Stunden ebenso.

VIII. Klasse.

1. Religionslehre 2 Stunden. Repetent Ehrler.
   Lehre von der Kirche und Kirchengeschichte nach Martin.
2. Lateinische Sprache 7 Stunden. v. Bagnato.
   a) Livius liber IV. und V. (mit Auswahl).
   b) Vergils Aeneis lib. II.
   c) Correktur der wöchentlichen Compositionen und alle Monate einer Exposition.
3. Griechische Sprache 7 Stunden.
   a) Homers Odyssee 2 Stunden, Ges. II, VI, X und XII. Prof. Dr. Hehle.
   b) Lysias VII, X, XII, XVI, XIX. Prof. Hofmann.
   c) Wöchentlich 1 Stunde mündliche Übersetzungsübungen nach Böhmes Handbuch.
   d) Correktur der schriftlichen Compositionen und Expositionen.
4. Deutsche Sprache 2 Stunden. Prof. Dreher.
   a) Poëtik nach Dr. W. Reuters Handbuch.
   b) Lektüre von Lessings Minna von Barnhelm.
   c) Correktur der monatlichen Aufsätze.
5. Hebräische Sprache 3 Stunden. Hofmann.
   a) Beendigung der Grammatik; Syntax nach Gesenius-Kautzsch.
   b) Lektüre einiger Kapitel der Genesis.
   c) Correktur der schriftlichen Compositionen (alle 3 Wochen).
6. Französische Sprache 2 Stunden. Oberreallehrer Freyberg.
   a) Grammatik von Österlen von §. 167 bis Ende.
   b) Gruners Chrestomathie I. II. und III. Abth. mit Auswahl.
   c) Jeden Monat eine Schulscription.
7. Mathematik 4 Stunden. Bammert.
   Geometrie nach Spiecker Abschnitt V, VI und VIII mit Aufgaben.
   Arithmetik mit Aufgaben aus der Aufgabensammlung von Heis.
8. Geschichte 2 Stunden. v. Bagnato.
   Römische Geschichte von den Anfängen bis zum Untergange des weströmischen Reichs.
   Im Sommersemester wöchentlich eine Stunde Geschichte des Mittelalters, Prof. Dr. Hehle.
9. Geographie 1 Stunde. Freyberg.
   Politische Geographie mit Betonung der Staatseinrichtungen im Deutschen Reiche. Bahnnetz Deutschlands und Europas.
10. Naturgeschichte 1 Stunde. Derselbe.
    Nach Leunis Zoologie und Botanik.
11. Turnen 3 Stunden. Schmöger.
12. Singen 2 Stunden. Derselbe.
13. Zeichnen 1 Stunde. Freyberg.

VII. Klasse.

1. Religionslehre 2 Stunden. EHRLER.
   Die Lehre von der Offenbarung und von der Kirche nach Martin.
2. Lateinische Sprache 8 Stunden. Prof. DREHER.
   a) Ciceros Reden pro S. Roscio Amer., de imperio Pomp., pro Archia.
   b) Ovids Metamorphosen nach Siebelis mit Auswahl.
   c) Correktur der Compositionen und Expositionen.
3. Griechische Sprache 7 Stunden. Derselbe.
   a) Xenophons Anabasis I. II. und III. Jakobs' Attika 23. 25. 26. 34. 35. 36.
   b) Mündliche Compositionsübungen nach Böhme.
   c) Repetition der griech. Syntax nach Kochs Grammatik.
   d) Correktur der schriftlichen Compositionen.
4. Deutsche Sprache 2 Stunden. Repetent GROSS und nach ihm Repetent FUCHS.
   a) Stilistik nach Kappes.
   b) Lektüre ausgewählter Gedichte von Göthe.
   c) Correktur und Kritik der Aufsätze.
5. Hebräische Sprache 3 Stunden. HOFMANN.
   Formenlehre, Lektüre aus Mezgers Übungsbuch, Correktur der schriftlichen Arbeiten.
6. Französische Sprache 2 Stunden. FREYBERG.
   Einübung der regelmässigen und unregelmässigen Verba in Verbindung mit einem und mehreren pronoms conjoints. Grammatik nach Österlen. Übersetzung des dortigen Übungsstoffs. Correktur der schriftlichen Schularbeiten.
7. Mathematik 4 Stunden. BAMMERT.
   Arithmetik und Algebra bis zu den Gleichungen I. Grads mit mehreren Unbekannten.
   Anfang der Geometrie nach Spiecker Abschnitt I—IV.
   Correktur der schriftlichen Aufgaben.
8. Geschichte 2 Stunden. v. BAGNATO.
   Griechische Geschichte von den Anfängen bis 338 a. Ch.
9. Turnen 3 Stunden. SCHMÖGER.
10. Singen 2 Stunden. Derselbe.
11. Zeichnen 1 Stunde. FREYBERG.

B. Mittleres und unteres Gymnasium.

VI. Klasse.

Klassenlehrer: Amtsverweser Dr. Landwehr.

1. Religionslehre 2 Stunden. Repetent GROSS, nach ihm Repetent FUCHS.
   Katechismus von Schuster bis zum Schluss.
2. Lateinische Sprache 10 Stunden. Der Klassenlehrer.
   a) Lektüre: Jordans Auszug aus Livius und Cicero.

b) Grammatik nach E. Berger — Die ganze Syntax. Repetition derselben nach Menges Repetitorium.

c) Mündliche Compositionsübungen nach Holzer.

d) Correktur der wöchentlichen Compositionen und Expositionen.

3. Griechische Sprache 6 Stunden. Derselbe.

a) Chrestomathie von Mezger und Schmid.

b) Grammatik nach E. Koch — die ganze Syntax. Repetition und Einübung der unregelmässigen Verba.

c) Mündliche Übersetzungsübungen aus Gaupp und Holzer.

d) Correktur der schriftlichen Compositionen.

4. Deutsche Sprache 2 Stunden. Derselbe.

Lektüre aus dem Lesebuch 3. Band. Grammatik nach Hoffmann. Dispositionsübungen. Correktur der Aufsätze alle 14 Tage.

5. Französische Sprache 2 Stunden. FREYBERG.

Nach Österlens Grammatik Repetition und Fortsetzung mit Correkturen.

6. Geschichte 2 Stunden. Der Klassenlehrer.

Römische Geschichte nebst Zeittafeln nach I. Bumüller.

7. Arithmetik 3 Stunden. FREYBERG.

Stockmayer, ältere Auflage letzte Hälfte der Übungen und das V., VI. und VII. Buch der Fischer'schen Grammatik. Jeden Monat eine Schulscription.

8. Geographie 1 Stunde. Derselbe.

Nach Holl §. 1—47. Bahnnetz der betreffenden Länder.

9. Turnen 3 Stunden. SCHMÖGER.

10. Singen 2 Stunden. Derselbe.

Theoretische Übungen, vierstimmige Chöre, Messen und andere Kirchengesänge.

11. Schönschreiben 1 Stunde. Schullehrer MÜLLER.

12. Zeichnen 1 Stunde. FREYBERG.

V. Klasse.

Klassenlehrer: Professor Baur.

1. Religionslehre 2 Stunden. Gemeinschaftlich mit der VI. Klasse.

2. Lateinische Sprache 10 Stunden. Der Klassenlehrer.

a) Cæsar de b. gall. lib. I, II und III mit Repetition.

b) Lat. Grammatik von Berger: Die Lehre von den Casus, den Genera und Modi des Verbums, vom Infinitiv, Participund Supinum.

c) Mündliche Übersetzung von 120 Stücken aus Holzers Aufgaben.

d) Correktur von 40 schriftl. Compositionen und 36 Expositionen.

e) Lateinische Extemporalien.

3. Griechische Sprache 7 Stunden. Derselbe.

a) Chrestomathie von Mezger und Schmid.

b) Repetition und Fortsetzung der Grammatik von Kühner mit Übersetzung der Übungsstücke im Componiren und Exponiren.

c) Correktur von 40 schriftlichen Compositionen.

4. Deutsche Sprache 2 Stunden. Derselbe.

Lesebuch III. Theil mit sachlicher und grammatikalischer Erklärung.

Lehre vom zusammengesetzten Satz. Correktur von 20 Aufsätzen.

5. Französische Sprache 2 Stunden. **Freyberg.**

Österlen's Grammatik pag. 1—82. Einübung der Hilfszeitwörter und der regelm. Verba.

Jeden Monat eine Schulscription.

6. Geschichte 2 Stunden. Der Klassenlehrer. Geschichte Roms von dessen Gründung bis zum Untergang des römischen Reichs. Einübung der Zeittafeln.

7. Arithmetik 2 Stunden
8. Geographie 1 Stunde
9. Turnen 3 Stunden
10. Singen 2 Stunden
11. Schönschreiben 1 Stunde
12. Zeichnen 1 Stunde

} gemeinschaftlich mit der VI. Klasse.

IV. und III. Klasse.

Klassenlehrer: Präc. Dr. Volz.

1. Religionslehre 2 Stunden. **Gross**, nachher **Fuchs.**

Katechismus von Schuster III. und IV. Hauptstück.

2. Lateinische Sprache 11 Stunden. Der Klassenlehrer.

a) Lektüre: Lhomond und Corn. Nepos.

b) Grammatik nach Berger „Kleine Grammatik“: Repetition der Formenlehre und Syntax mit Beispielen.

c) Mündliche Übersetzungsübungen aus Bergers „Anleitung zum Übersetzen“.

d) Correktur der schriftlichen Compositionen und Expositionen.

3. Griechische Sprache 6 Stunden. Derselbe.

Formenlehre nach Kühners Grammatik mit Übersetzung der dortigen Compositions- und Expositionsstücke. Correktur der schriftlichen Schul- und Hausaufgaben.

4. Deutsche Sprache 2 Stunden. Derselbe.

Württ. Lesebuch II. Theil. Grammatik: Die Satzlehre nach dem Leitfaden von Hoff und Kaiser. Einzelnes aus dem Regeln- und Wörterverzeichniss für deutsche Rechtschreibung. Correktur der Aufsätze. Declamationen.

5. Geschichte 2 Stunden Derselbe..

Römische Geschichte bis Augustus — nach Bumüller.

6. Arithmetik 2 Stunden. **Freyberg.**

Stockmayer neue Auflage 1. Bändchen. Jeden Monat eine Schulscription.

7. Geographie $1^1/_2$ Stunden. Derselbe.

Nach Holl: Einleitung, physikal. Geographie von allen Welttheilen. Bahnnetz von Europa. Correktur von 3 Schulscriptionen.

8. Turnen 3 Stunden. **Schmöger.**

9. Singen 2 Stunden. Derselbe.

10. Schönschreiben 1 Stunde. MÜLLER.
11. Zeichnen 2 Stunden. FREYBERG.

II. und I. Klasse.

Klassenlehrer: Präceptor **Mai.**

1. Religionslehre 2 Stunden. GROSS, nachher FUCHS.
   Biblische Geschichte, Neues Testament.
2. Lateinische Sprache 15 Stunden. Der Klassenlehrer.
   Formenlehre und Grammatik nach Hermann und Weckherlin. — Übersetzung der dortigen Expositions- und Compositionsstücke. Correktur der schriftlichen Arbeiten.
3. Deutsche Sprache 4 Stunden. Derselbe.
   Württ. Lesebuch I. Theil. Leseübungen prosaischer und poetischer Stücke. Memoriren und Deklamationen. Laut-, Wort- und Satzlehre nach dem Leitfaden von Hoff und Kaiser. Correktur der schriftlichen Arbeiten. Orthographische Übungen.
4. Geographie 2 Stunden. Derselbe.
   Nach Holls Erdbeschreibung; allgemeiner Überblick über die Erdoberfläche; Beschreibung Europas und speziell Württembergs.
5. Arithmetik 3 Stunden. FREYBERG.
   Steinhilbers 4 Rechnungsarten §. 1—72. Fischers Grammatik.
6. Turnen 4 Stunden. SCHMÖGER.
7. Singen 2 Stunden. Derselbe.
8. Schönschreiben 2 Stunden. MÜLLER.

Evangelischer Religionsunterricht.

Religionslehrer: Stadtpfarrverweser **Majer.**

1. Obergymnasium 2 Stunden. Kirchengeschichte vom Jahr 600—1555. Zweite Hälfte der alten Zeit, Mittelalter und Geschichte der Reformation.

2. Untergymnasium 2 Stunden. Einübung des vorgeschriebenen Memorirstoffs. Erklärung der wichtigsten Stellen aus dem neuen Testament mit Rücksicht auf die historischen und geographischen Verhältnisse des Volkes Israel zur Zeit Jesu.

II. Lehrerpersonal.

In demselben kamen während des Schuljahrs folgende Änderungen vor:

1. Auf die erledigte Hauptlehrstelle an der III. und IV. Klasse wurde am 28. Oktober v. J. Präceptor Dr. VOLZ in Rottenburg gnädigst ernannt und am 15. Nov. in sein hiesiges Amt eingeführt.

2. Repetent GROSS wurde zum Pfarrer von Beuren ernannt und an seine Stelle trat am 30. Juli curr. der bisherige Vicar FUCHS in Schelklingen, welcher sofort auch den von Gross bisher ertheilten Unterricht übernahm.

III. Veränderungen im Lehrplan.

Bis Beginn des Wintersemesters 1879/80 waren die Untergymnasialklassen III, IV, V und VI beim Turnunterricht vereinigt. Da die Schülerzahl zu gross wurde, genehmigte die hohe Oberstudienbehörde durch Dekret vom 30. Oktober v. J. Nro. 5684 die Trennung dieser 4 Klassen in 2 Turnabtheilungen mit je 3 wöchentlichen Turnstunden und verlieh dem Herrn Turnlehrer für die Übernahme von 2 weiteren Stunden in der Woche eine jährliche Gehaltszulage von 144 *M.*

IV. Schülerzahl.

Dieselbe betrug im Wintersemester (1. Januar 1880):

I. am Obergymnasium	141	II. am Untergymnasium	81
und zwar in der X. Klasse	29	und zwar in der VI. Klasse	21
„ „ IX. „	32	„ „ V. „	9
„ „ VIII. „	40	„ „ IV. u. III. „	37
„ „ VII. „	40	„ „ II. u. I. „	14

Gesammtzahl an beiden Abtheilungen . . . 222.

Am Schluss des Sommersemesters zählte das Obergymnasium . . . 141
das Mittel- und Untergymnasium . . . 79
Summe 220

Das Reifezeugniss zur Anmeldung um den einjährig-freiwilligen Militärdienst erhielten am Schlusse des Schuljahrs 43 Zöglinge, nämlich 5 von der VIII. Klasse, welche dasselbe am Schluss des vorigen Schuljahrs wegen unzureichender Kenntnisse nicht erhalten hatten, und 38 Schüler der VII. Klasse.

Dem Concursexamen in Stuttgart für Aufnahme in einen der niederen Convicte haben sich 8 Schüler der VI. Klasse in der zweiten Hälfte des August curr. unterzogen und sieben davon wurden aufgenommen.

Das Concursexamen für Aufnahme in das K. Wilhelmsstift zu Tübingen, zugleich das Abiturientenexamen für die Oppidani der Gymnasien zu Rottweil und Ehingen wurde in diesem Jahre am 31. August und den folgenden Tagen zu Rottweil abgehalten. Von den hiesigen Zöglingen betheiligten sich 28 an dieser Prüfung und 26 wurden auf Grund derselben zum Universitätsstudium legitimirt; mehrere derselben erzielten sehr erfreuliche Resultate.

Ihre Namen sind:

Baur, Alfred, von Ehingen,
Fezer, Victor Josef, von Weil der Stadt,
Günter, Adolf, von Schelklingen,
Hammer, Albert, von Riedlingen,
Hayer, Karl, von Rottenburg,
Heine, Bernhard, von Vorderreute, Oberamts Tettnang,
Hermanutz, Meinrad, von Altheim, Oberamts Riedlingen,
Hölz, Johann, von Aichelau, Oberamts Münsingen,
Humm, Peter, von Aufheim bei Neu-Ulm,

V… chmid und Zähringer de… chaft, Hayer und Schuler …

V… Dr. v. Bockshammer einer gena… ; auch wurden alle Schullokale und … und das Bedürfniss durchgreifender Reparaturen constatirt.

Der Zeichenunterricht des Gymnasiums wurde am 18. März curr. von Herrn Professor Kolb an der K. Centralstelle in Stuttgart visitirt.

Am 18. August curr. wurde eine gründliche Visitation des Turnunterrichts durch Herrn Professor Dr. Jäger, Vorstand der Turnlehrerbildungsanstalt in Stuttgart, vorgenommen.

VI. Bemerkungen.

In den Monaten April bis Juli curr. wurden in der Gymnasiumskirche umfassende bauliche Reparaturen ausgeführt und ein neuer prächtiger Hochaltar aufgestellt, zu welchem das hochwürdigste Bischöfliche Ordinariat, der K. Katholische Kirchenrath und viele Privatpersonen ansehnliche Geldbeiträge gespendet hatten. Am 1. August wurde in der also verschönerten Kirche zum erstenmal wieder der regelmässige Gymnasiumsgottesdienst gehalten.

Das neue Schuljahr 1880/81 beginnt am Donnerstag den 14. Oktober mit den Aufnahme-Prüfungen für das Unter- und Obergymnasium.

Ehingen, den 12. September 1880.

K. Rektorat:
Dr. Schneiderhahn.

